

8. Історія української літератури : навч.-метод. посіб. для підготовки до державної атестації студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» денної та заочної форми навчання / Авт.-упорядн.: Н. С. Поляруш та ін. Вінниця, 2017. 178 с.

9. Климчук О. В. Літературно-художній антропонімікон П. Куліша : склад, джерела, функції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01. Ужгород, 2004. с. 19.

10. Куліш П. О. Чорна рада. Київ : ВАТ «Видавництво «Київська правда», 2003. 184 с.

ДИДАКТИЗМ РАННЬОЇ ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Манько Леся

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Ліризм Тараса Шевченка як універсальний у сенсі шкільного трактування розглядають такі науковці: А. П. Віннічук [9, с. 125], В. П. Крупка [9, с. 141], Н. С. Поляруш [9, с. 132], В. І. Ткаченко [9, с. 135] і як певне ментальне утворення, також і як ментальну проєкцію формантів культури, подають його як культурне, соціально-психічне утворення у свідомості народу, від джерел якого все життя був залежним автор «Кобзаря».

Поняття образності виступає одиницею такого знання, яке передбачає вихід з колективного знання з етнокультурною специфікою через індивідуальне, споріднене з етнічним світобаченням. Це залишається актуальним, спадковим, так би мовити, відшевенковим, про що пише у своїх дослідженнях І. А. Зелененька [3, с. 174–175], спостерігаючи певні спадкові форми в творчості поетів другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Фактор того, як творчість баладна з 40-х років ХІХ століття впливає на пісенне сьогодення України, що сприймається дидактично, не вивчений, потребує глибшого розгляду образність балад Тараса Шевченка як контент

впливу на свідомість сучасних українців. Подібні проблеми порушували у своїх дослідженнях уже згадувані науковці-подоляни А. П. Віннічук [1, с. 16–17], І. А. Зелененька [2, с. 175–176].

Тарас Шевченко вдало використовував дидактичне багатство словника, педагогічний потенціал української мови, її, як світової, що формує враження в дітей про поета як неординарного й феноменального, стосовного глибокої народності й, разом з тим, виразної інтелектуальності. У цьому, мабуть, і полягає таємниця творчості – як стати одним з найпопулярніших авторів, менестрелів, геніїв співаної лірики, чиї напрочуд легкі манерою твори підхоплять покоління, як і сталося з названими постатями. В образній картині світу Тараса Шевченка можна виділити певну систему логічних категорій, а також національне забарвлення світовідчуття, де яскраве маскулінне сприймання світу й відчуття себе серед азійсько-імперського та європейського просторів й незалежницького світорозуміння (маючи при цьому підкреслені націонал-патріотичні переконання) сприймається як органічне, природне.

Усі образи ранньої лірики знайшли своє місце й відображення в свідомості багатьох поколінь українців уже з трьох століть, оскільки концептуальна образна картина світу геніального автора вельми близька їм була й залишається такою, адже цілком зрозуміла [1, с. 16].

Межі між певними образними моделями, що слугують для відображення світу, які можна ідентифікувати через концепти, є стертими або ж невиразними, так, до прикладу, сприймаються Україна й Катерина, Україна й ненька, степ і козацькі могили по ньому.

Образна картина світу Тараса Шевченка як баладника визначається стихійними знаннями автора про себе, світ, почуття в родині, між чоловіком і жінкою. На це формування вплинули також наукові знання з царини філософії, живопису, а також унікальна специфіка пісенності України, стилістичні потенції сучасної української мови [7, с. 74–75].

Поет вельми вдало інтерпретував свій життєвий досвід і відфольклорні уявлення через опосередковане, елементарне чи повне уподібнення та

розподібнення (дівчина й тополя) певних понять, а також через перенесення домінантних і васальних ознак з одного явища на інше з метою створення певного порівняння чи художнього означення, задля конструювання метафори чи для гротесків, оксиморонів, що ґрунтуються на контрастах (зілля ворожки й життєва правда, материнство й безщасність).

У культурі кожного народу є певні взаємопов'язані універсальні образи, які й спроможні визначити народність, етнос, а також культуру й мову [10, с. 8–9], саме ними поет і оперує, поєднуючи їх з екзотичними все активніше в плині життя. Романтичні моделі образів: фольклорні у взаємодії з історичними та зі стихійними авторськими, тут іще не зустрічаються античні образи, культурологічні, мало біблійних.

Тому цікавим явищем серед ранньої романтичної поезії Тараса Шевченка є балади, вони фундаментують уявлення про слов'янську баладу XIX століття, особливо споріднюючи її з польською та з білоруською, меншою мірою – з російською. У «Тополі» та в «Причинній» є етнічно марковані епітети, порівняння, метафори, а також неповторний відфольклорний мелос, що легко сприймається учнями.

Образність балад є динамічною за своїм символічним значенням, її інтенціональність є фундаментальною для свідомості українців – це рух від кохання до зради, від зустрічі до розлуки, від життя до смерті, від розквіту до забуття, від молодості до старості, від зрозумілого до паранормального й не поясненого в людській природі та в світі. Свідомість генія-класика, сучасних піснярів і незнищенна європейського штибу мова нашого народу сукупно витворюють абсолютно оригінальне ціле, що нам дійсно цікаво вивчати.

Література

1. Віннічук А. П. Художня інтерпретація Коліївщини в поемі «Гайдамаки» Тараса Шевченка. *Філологічний дискурс*, 2015. С. 16–19.

2. Зелененька І. А. Деякі функціональні аспекти використання Шевченкового епіграфа на занятті з української літератури в 10 класі. *Філологічні студії: зб. наукових статей*. Вінниця, ВДПУ, 2005. Вип. 3. С. 233–237.

3. Зелененька І. А. Образ Тараса Шевченка в ліриці Тараса Мельничука. До рецепції ідеї віри і правди. *З іменем Кобзаря*. Вінничани про Тараса Шевченка. До 200-річчя від дня народження поета / Упоряд. А. М. Подолинний. Вінниця : Консоль, 2013. С. 174–180.

4. Зелененька І. А. Сергій Татчин. *Подільські Божичі: посібник-хрестоматія із вивчення подільської поезії останньої третини ХХ – початку ХХІ ст.* / Наук. статті, коментарі та уклад. І. А. Зелененької. Вінниця : ТОВ «Твори», 2019. С. 149–152.

5. Зелененька І. А. Микола Кучерявий. *«Інверсія серця» – із покоління двотисячників: Хрестоматія зі сучасної молодшої української літератури* / Упоряд., вступна стаття, біографічні та літературно-критичні статті І. Зелененької. Вінниця : ТП «Едельвейс і К», 2016. С. 80–81.

6. Зелененька І., Крупка В. Василь Стус, Тарас Мельничук, Володимир Забаштанський та Шевченків космос України. *Актуальні проблеми української літератури і фольклору : наук. зб.* Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2018. Вип. 26. С. 30–42.

7. Зелененька І. А., Федик Т. А. Образ Тараса Шевченка в подільській поезії ХХ-ХХІ століть (із методичними рекомендаціями). *Духовні витоки Поділля: митці в історії краю: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. 13 березня 2014 р.* Хмельницький : ХГПА, 2014. С. 69–75.

8. Зелененька І. А., Федик Т. А. Україна у віршах Василя Стуса, Тараса Мельничука, Василя Симоненка як дидактична традиція Тараса Шевченка. *Проблеми освіти: Зб. наукових праць*. Вінниця-Київ, 2015. Вип. 82. С. 95–99.

9. Історія української літератури : навч.-метод. посіб. для підготовки до державної атестації студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ОБРАЗІВ ПОВСТАНЦІВ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ВОЛОДИМИРА ЛИСА «СТОЛІТТЯ ЯКОВА»)

Нечипоренко Вікторія

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Дослідження особливостей прози Володимира Лиса є актуальним, цікавим, своєчасним і можливим у межах шкільного дискурсу, оскільки творчість нашого видатного сучасника характеризують як епічну могутність із неповторним мовленням, цікавим на всіх рівнях, що вписується в історичний, націософський та антиколоніальний дискурси.

Чимало науковців, зокрема, мовознавці й літературознавці, такі, як Валентина Богатько [1], Алла Віннічук [9], Віктор Крупка [9], Ірина Зелененька [7], Тетяна Сіроштан [11] досліджували роман, проте особливості тропіки, порівнянь у сучасній романній прозі, зокрема, у «Столітті Якова» Володимира Лиса – це наукова цілина, що потребує вивчення. Учням, на нашу думку, було б цікаво поглинати техніку роману на позакласних годинах.

У романі Володимира Лиса досить великим кластером виступає група порівняльних конструкцій, в якій предметом порівняння є людина. Автор майстерно характеризує як зовнішні, так і морально-психологічні риси своїх героїв, описуючи внутрішні чинники, мовлення, рухи, стан персонажів – фізичний чи моральний – митець дає змогу читачу створити асоціативний образ описаного героя. Образом порівняння можуть бути явища дійсності, проте письменник найчастіше використовує представників тваринного світу (незнана твар, шуліка, собака, кінь, птах, цвіркун, кіт), представників рослинного світу (зернина, квітка, дуб), явища природи (хвиля, блискавка, хуртовина, туман).